

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De partibus potentialibus iustiti[a]e, scilicet de virtutibus annexis.
Qu[a]estio 80.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

dam contemptu derelinquit homo id quod facere debet. Et sic habet quandam grauitatem, ratione cuius maiori expiatione indiget.

Ad secundum dicendum, quod ei, quod est bonum facere, opponitur & non facere bonum, quod est omittere; & facere malum, quod est transgredi: sed primum contradictorie, secundum contrarietate, quod importat maiorem distantiam. Et ideo transgressio est grauius peccatum.

Ad tertium dicendum, quod sicut omisio opponitur præceptis affirmatiuis, ita transgressio opponitur præceptis negatiuis. Et ideo utrumque si proprie accipiamur, importat rationem peccati mortalis. Potest autem largè dici transgressio vel amissio, ex eo quod aliquid sit præter præcepta affirmatiuis, vel negatiua, disponens ad oppositum ipsorum. Et sic utrumque largè accipiendo potest esse peccatum veniale.

Ad quartum dicendum, quod peccato transgressio nis respondet & poena damni, propter auersionem à Deo; & poena sensus, propter inordinatam conuersionem ad bonum commutabile. Similiter etiam omisio non solum debetur poena damni, sed etiam poena sensus, secundum illud Mat. 7. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittatur. Et hoc propter radicem ex qua procedit, licet non habeat ex necessitate actualem conuersionem ad aliquod bonum commutabile.

QVÆST. LXXX.

De paribus potentialibus iustitiæ.

Deinde considerandum est de paribus potentialibus iustitiæ, id est, de virtutibus ei annexis.

- ¶ Et circa hoc duo sunt consideranda.
- ¶ Primo quidem, quæ virtutes iustitiæ annexantur.
- ¶ Secundo, considerandum est de singulis virtutibus iustitiæ annexis.

Utrum conuenienter assignentur virtutes iustitiæ annexæ?

425

AD primum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter assignentur virtutes iustitiæ annexæ. *Tullius enim enumerat sex, scilicet religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obseruantiam, veritatem. Vindicatio autem videtur species esse commutatiuæ iustitiæ, secundum quam illatis iniurijs vindicta rependitur, vt ex supra dictis patet. Non ergo debet poni inter virtutes iustitiæ annexas.

Sup. q. 58
a. 11. ad
1 et 2. Et
inf q. 122
ar. 1 cor.
Et 3. dis.
33. q. 3.
ar 4.

¶ 2 Præterea, *Macrobius super somnium Scipionis ponit septem, scilicet innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectum, humanitatem: quarum plures à Tullio prætermittuntur. Ergo videtur insufficienter enumeratas esse virtutes iustitiæ adiunctas.

* li. 2. de
Inuēt. in
fol 4. an-
te fin. lib.
† q. 61. a.
4.

¶ 3 Præterea, A quibusdam alijs ponuntur quinque partes iustitiæ, scilicet obedientia respectu superioris, disciplina respectu inferioris, æquitas respectu æqualium, fides & veritas respectu omnium: de quibus à Tullio non ponitur nisi veritas. Ergo videtur insufficienter enumerasse virtutes iustitiæ annexas.

* li. 1. in
somm. Sci-
pion. in
fo. 2. ante
med. lib.
Loco cit.
in arg. 1.

¶ 4 Præterea, Andronicus Peripateticus ponit nouem partes iustitiæ annexas, scilicet liberalitatem, benignitatem, vindicatiuam, eugnomosynam, eusebiam, eucharistiam, sanctitatem, bonam commutationem, legispositiuam. Ex quibus etiam Tullius manifestè non ponit nisi vindicatiuam. Ergo videtur insufficienter enumerasse.

Ibid.

¶ 5 Præterea, † Aristot. in 5. Ethicor. ponit Epikiam iustitiæ adiunctam, de qua in nulla præmissarum assignationum videtur mentio esse facta. Ergo insufficienter sunt enumeratæ virtutes iustitiæ annexæ.

c. 10. 10. 5

RESPONDEO dicendum, quod in virtutibus
Sec. Sec. Vol. ij. R quæ

q. 58. a. 2

q. 58. ar.
10. et 11.

In fol. 4.
ante fin.
lib. 2. de
Inuent.
†. vlt. nō
pro. ul. a
fin. 10. 5.
* lib. 2. de
Inuent. in
fol. 4. an-
te fin.
† l. 4. c. 3.
ante me-
diū 10. 5.
* ti. 2. de
Inuent. in
fol. 4. an-
te fin. lib.
† c. 13. to.
5.

quæ adiunguntur alicui principali virtuti, duo sunt consideranda. Primò quidem, quòd virtutes illæ in aliquo cum principali virtute conueniant: secundo, quòd in aliquo deficiant à perfecta ratione ipsius. Quia verò iustitia ad alterum est, vt ex supra dictis patet*, omnes virtutes quæ ad alterum sunt, possunt ratione conuenientiz, iustitiz annecti. Ratio verò iustitiz consistit in hoc, quòd alteri reddatur quod ei debetur secundum æqualitatem, vt ex supra dictis patet*. Dupliciter ergo aliqua virtus ad alterum existens, à ratione iustitiz deficit. Vno quidem modo, in quantum deficit à ratione æqualis. Alio modo, in quantum deficit à ratione debiti. Sunt enim quædam virtutes, quæ debitum quidem alteri reddunt, sed non possunt reddere æquale. Et primò quidem, quicquid ab homine Deo redditur, debitum est: non tamen potest esse æquale, vt scilicet tantum homo ei reddat, quantum debet: secundum illud Psal. 115. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Et secundum hoc adiungitur iustitiz religio, quæ vt dicit Tullius*, superioris cuiusdam nature (quam diuinam vocant) curam, ceremoniamque vel cultum asserit. Secundo parentibus non potest secundum æqualitatem recompensari quod eis debetur, vt patet per Philosophum in 8. Ethicorum †. Et sic adiungitur iustitiz pietas, per quam, vt Tullius dicit*, sanguine iunctis patriæque beneuolis, officium & diligens tribuitur cultus. Tertio, non potest secundum æquale præmium recompensari ab homine virtus, vt patet per Philosophum in 4. Ethic. † Et sic adiungitur iustitiz obseruantia, per quam, vt Tullius dicit*, homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu & honore dignamur.

A ratione verò debiti iustitiz, defectus potest attendi secundum quod est duplex debitum, scilicet morale & legale. Vnde & Philosophus in 8. Ethic. secundum hoc duplex iustum assignat. Debitum

bitum quidem legale est, ad quod reddendum aliquis lege astringitur. Et tale debitum proprie attendit iustitia, quæ est principalis virtus. Debitum autem morale est, quod aliquis debet ex honestate virtutis. Et quia debitum necessitatem importat, id tale debitum habet duplicem gradum. Quoddam enim est sic necessarium, ut sine eo honestas morum conservari non possit: & hoc habet plus de ratione debiti. Et potest hoc debitum attendi ex parte ipsius debentis: & sic ad hoc debitum pertinet quod homo talem se exhibeat alteri in verbis & in factis, qualis est. Et ita adiungitur iustitiæ veritas: per quam, ut Tullius dicit *, immutata sunt ea quæ sunt, aut fuerunt, aut futura sunt. Potest etiam attendi ex parte eius cui debetur, prout scilicet aliquis recompensat alicui secundum ea quæ fecit. Quandoque quidem in bonis: & sic adiungitur iustitiæ gratia, in qua, ut Tullius dicit *, amicitiarum & officiorum alterius memoria, remunerandi voluntas continetur alterius. Quandoque autem in malis: & sic adiungitur iustitiæ vindictio, per quam, ut Tullius dicit †, vis aut iniuria, & omnino quicquid obscurum est, defendendo, aut viciscendo propulsatur. Aliud verò debitum est necessarium, sicut conferens ad maiorem honestatem, sine quo tamen honestas conservari potest. Quod quidem debitum attendit liberalitas, affabilitas, siue amicitia, aut alia huiusmodi, quæ Tullius * prætermittit in prædicta enumeratione, quia parum habent de ratione debiti.

Ad primum ergo dicendum, quod vindicta, quæ fit auctoritate publicæ potestatis, secundum sententiam iudicis, pertinet ad iustitiam commutativam. Sed vindicta, quam quis facit proprio motu, non tamen contra legem, vel quam quis à iudice requirit, pertinet ad virtutem iustitiæ adiunctam.

Ad secundum dicendum, quod * Macrobius vide-

Eod. loco dicto.

Eod. li. 2. de Inuic. fol. 4. ante fi. lib. † Eod. loco dicto.

Loco cit. in arg. 1. † In arg. 1.

Loco cit. in arg.

cur attendisse ad duas partes integrales iustitiæ; scilicet declinare à malo, ad quod pertinet innocentia; & facere bonum, ad quod pertinet fex alia. Quorum duo videntur pertinere ad æquales, scilicet amicitia in exteriori conuictu, & concordia interiorius. Duo verò pertinent ad superiores, scilicet pietas ad parentes, & religio ad Deum. Duo verò ad inferiores, scilicet affectus, in quantum placent bona eorum; & humanitas per quam subuenitur eorum defectibus. Dicit enim Isidor. * in lib.

** li. 10. c. 8. incip. Humilis circ. pr.* Etymolog. quòd humanus dicitur aliquis, quia habeat circa hominem amorem & miserationis affectum: unde humanitas dicta est, qua nos inuicem tuemur. Et secundum hoc amicitia sumitur, prout ordinat exteriorem conuictum, sicut de ea Philosophus tractat in 4. Ethic. * Potest etiam amicitia sumi, secundum quod propriè respicit affectum, prout determinatur à Philosopho in 8. & 9. Ethic. † Et sic ad amicitiam pertinent tria, scilicet benevolentia, quæ hic dicitur affectus; & concordia, & beneficentia, quæ hic vocatur humanitas. Hæc autem Tullius prætermisit, quia parum habent de ratione debiti, ut dictum est *.

lib. 4. c. 6. tom. 5. † per totum, 10. 5. Ad tertium dicendum, quòd obedientia includitur in obseruantia, quam Tullius ponit *. Nam præcellentibus personis debetur & reuerentia honoris, & obedientia. Fides autem, per quam fiunt dicta, includitur in veritate quantum ad obseruantiam promissorum. Veritas autem in plus se habet, ut infra patebit *. Disciplina autem non debetur ex debito necessitatis: quia inferiori non est aliquis obligatus, in quantum est inferior. Potest tamen aliquis superiori obligari, ut inferioribus prouideat, secundum illud Matth. 24 Fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. Et ideò à Tullio * prætermittitur. Potest autem contineri sub humanitate, quam Macrobius ponit: æquitas verò sub epikia vel amicitia.

In co. a.

Loco cit. in arg. 1.

q. 109. a. 3.

Locis in arg. 1. c. 2. cit. ab.

Ad

Ad quartum dicendum, quod in illa enumeratione ponuntur quedam pertinentia ad particularem iustitiam, quedam autem ad legalem. Ad particularem quidem, bona commutatio, de qua dicit, quod est habitus in commutationibus æqualitatem custodiens. Ad legalem autem iustitiam quantum ad ea quæ communiter sunt obseruanda, ponitur legispositiua: quæ ut ipse dicit, est scientia commutationum politicarum ad communitatem relatarum. Quantum verò ad ea quæ quandoque particulariter agenda occurrunt præter communes leges, ponitur eugnomosina, quasi bona gnome, quæ est in talibus directiua, ut supra habitum est * in tractatu de prudentia. Et ideò dicit de ea, quod est voluntaria iustificatio: quia scilicet ex proprio arbitrio, id quod iustum est, homo secundum eam seruat, non secundum legem scriptam. Attribuuntur hæc duo prudentiæ secundum directionem; iustitiæ verò secundum executionem. Eusebia verò dicitur, quasi bonus cultus: ynde est idem quod religio. Ideò de ea dicit, quod est scientia Dei famulatus. Et loquitur secundum modum quo Socrates dicebat omnes virtutes esse scientias. Et ad idem reducitur sanctitas, ut postea dicitur *. Eucharistia autem est idem quod bona gratia, quam Tullius † ponit, sicut & vindicatiuam. Benignitas autem videtur esse idem cum affectu: quem ponit Macrobius. Vnde & Isidor. dicit * in libro Etymolog. quod benignus est vir sponte ad bene faciendum paratus, & dulcis ad eloquium. Et ipse Andronicus dicit, quod benignitas est habitus voluntariè benefactiuus. Liberalitas autem videtur ad humanitatem pertinere.

Ad quintum dicendum, quod Epikia non adiungitur iustitiæ particulari, sed legali, & videtur esse idem cum ea quæ dicta est eugnomosina.

q. 51. a. 4

q. seq. a. 8
† Loco ante dicto.

l. 10. Ety.
c. 2. par. 1.
à princ.